

ปัญหาการนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกัน

The problem of using perennial trees as collateral

ประสิทธิ์ศักดิ์ ฝอยทอง¹

Prasitsak Foythong²

ณัฐนิชา ฝอยทอง³

Natnicha Foythong⁴

วันที่รับบทความ: 1 เมษายน 2568
วันที่แก้ไขบทความ: 18 เมษายน 2568
วันที่ตอบรับ: 21 เมษายน 2568
วันที่เผยแพร่: 30 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด และวิวัฒนาการของหลักประกันหนี้ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกัน และเพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกัน

ผลการวิจัยพบว่า การนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับมูลค่าของหลักประกัน ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินราคา และปัญหาเกี่ยวกับการบังคับหลักประกัน

¹ประสิทธิ์ศักดิ์ ฝอยทอง สำนักกฎหมายประสิทธิ์ศักดิ์ ฝอยทอง ถนนความ 129 หมู่ 7 บ้านนาตาล ตำบลเวียงเหนือ อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ 33110, E-mail : prasitsak111@gmail.com

²Prasitsak Foythong Prasitsak Foythong Law Office, 129 Village No. 7, Natan Village, Wiang Nuea Subdistrict Kantharalak District Sisaket Province , Thailand, 33110 E-mail : prasitsak111@gmail.com

³ณัฐนิชา ฝอยทอง สำนักกฎหมายประสิทธิ์ศักดิ์ ฝอยทอง ถนนความ 129 หมู่ 7 บ้านนาตาล ตำบลเวียงเหนือ อำเภอกันทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ 33110, E-mail : nutnicha.nft@gmail.com

⁴Natnicha Foythong Prasitsak Foythong Law Office, 129 Village No. 7, Natan Village, Wiang Nuea Subdistrict Kantharalak District Sisaket Province , Thailand, 33110 E-mail : nutnicha.nft@gmail.com

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขที่ได้จากการวิจัย โดยควรควรมีการปรับปรุงมูลค่าของไม้ยืนต้นที่จะนำมาเป็นหลักประกัน ควรมีการให้ผู้ผ่านการอบรมและเป็นผู้ประเมินมูลค่าไม้ยืนต้นนั้น เข้ารับการอบรม ในทุก ๆ 5 ปี และ ควรมีการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการบังคับไม้ยืนต้นที่นำมาเป็นหลักประกัน

คำสำคัญ: ไม้ยืนต้น; หลักประกัน; ธุรกิจ

Abstract

This research aims to study the concept and evolution of debt security under the Business Security Act B.E. 2558 (2015), to explore the use of perennial trees as collateral, and to provide recommendations regarding the use of perennial trees as collateral.

The research found that the use of perennial trees as collateral presents issues related to the value of the collateral, problems concerning valuation, and challenges in the enforcement of the collateral.

The researcher therefore proposes recommendations derived from the study, suggesting that the valuation of perennial trees used as collateral should be improved. Individuals qualified to appraise the value of such trees should undergo training every five years. Additionally, there should be clear and standardized guidelines established for the enforcement of perennial trees used as collateral.

Keywords: Perennial Trees; Collateral; Business

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ในการแสวงหาแหล่งเงินทุนเพื่อขับเคลื่อนธุรกิจ สถาบันการเงินมักเป็นทางเลือกอันดับต้น ๆ ที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นกิจการขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ แหล่งทุนประเภทนี้ได้รับความนิยมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้สถาบันการเงินจะเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนทุนแก่ภาคธุรกิจ แต่การอนุมัติวงเงินสินเชื่อที่ยังอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทย จึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นจำนวนเงินที่ขอกู้ ความสามารถในการชำระคืน และมูลค่าหลักประกันที่เสนอมา

การใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อ จึงเป็นมาตรการสำคัญในการลดความเสี่ยงของสถาบันการเงิน และในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งทุนได้อย่างถูกกฎหมายและมีระบบ ส่งผลให้สามารถหลีกเลี่ยงการพึ่งพาหนี้ในระบบ และอาจช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อย หากกฎหมายเอื้อให้สามารถใช้ทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นหลักประกันได้อย่างยืดหยุ่น ก็จะช่วยให้ทรัพย์สินเหล่านั้นก่อประโยชน์สูงสุดในการขับเคลื่อนธุรกิจอย่างยั่งยืน

ในประเทศไทย ระบบกฎหมายเกี่ยวกับหลักประกันหนี้ที่ใช้อยู่มาอย่างยาวนานนั้นยังจำกัดอยู่เพียงรูปแบบของ การค้ำประกัน จำนำ และจำนอง ซึ่งบัญญัติไว้ภายใต้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 702, 703 และ 747 โดยเฉพาะในกระบวนการปล่อยสินเชื่อของสถาบันการเงินที่ใช้รูปแบบเหล่านี้ในการรองรับความเสี่ยงจากการไม่ชำระหนี้ อย่างไรก็ตาม แม้ระบบดังกล่าวจะมีบทบาทสำคัญในอดีต แต่เมื่อโลกเปลี่ยนไป เศรษฐกิจและระบบการทำธุรกิจมีความซับซ้อนมากขึ้น ทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจหลายประเภทกลับไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย อาทิ วัตถุดิบ สินค้าคงคลัง สิทธิเรียกร้อง หรือ แม้แต่ทรัพย์สินทางปัญญา ที่ล้วนเป็นทรัพย์สินสำคัญในระบบธุรกิจยุคใหม่

แม้สถาบันการเงินหลายแห่งจะมีความยืดหยุ่นในทางปฏิบัติ ด้วยการยอมรับทรัพย์สินบางประเภทที่ไม่สามารถจำนำหรือจำนองได้ เช่น สิทธิการเช่า สิทธิเรียกร้องเงินฝาก หรือแม้แต่ข้าวที่เก็บในโรงเก็บสินค้า เป็นต้น แต่การรับหลักประกันในลักษณะนี้ยังเป็นเพียง "บุคคลสิทธิ" เท่านั้น มิใช่การได้สิทธิในฐานะ "เจ้าหนี้บุริมสิทธิ" ที่สามารถใช้บังคับทรัพย์สินนั้นโดยตรงได้ตามกฎหมาย และนอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการบังคับใช้ตามกฎหมายอีกด้วย

ด้วยข้อจำกัดเหล่านี้ ทำให้ภาครัฐจำเป็นต้องออกกฎหมายเฉพาะเพื่อรองรับทรัพย์สินบางประเภทให้สามารถใช้เป็นหลักประกันได้ อาทิ พระราชบัญญัติจดทะเบียนเครื่องจักร พ.ศ. 2514, พระราชบัญญัติการจำนองเรือและบุริมสิทธิทางทะเล พ.ศ. 2537, พระราชบัญญัติการเดินอากาศยาน พ.ศ. 2497, พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2481, พระราชบัญญัติหลักทรัพ์และตลาดหลักทรัพ์ พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และ อนุสัญญาเฮนโนวา ค.ศ. 1948 ว่าด้วยการรับรองสิทธิในอากาศยาน เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายเหล่านี้ก็กลับเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะกรณีและเฉพาะทรัพย์สินเท่านั้น มิได้แก้ปัญหาในภาพรวม ทำให้ยังคงมีทรัพย์สินอีกมากที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจแต่ยังไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างมีผลทางกฎหมาย ส่งผลให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะรายย่อยไม่สามารถใช้ทรัพย์สินของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และอาจสูญเสียโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างเป็นธรรม

ปัจจุบันพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ ได้วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนว่า การทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะต้องกระทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงาน ณ สำนักงานทะเบียนหลักประกันทางธุรกิจ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า เมื่อการจดทะเบียนสำเร็จ ผู้รับหลักประกันจะได้รับสถานะเป็นเจ้าหนี้มีประกัน ตามกฎหมายล้มละลายโดยชอบ

เนื้อหาของสัญญาหลักประกันทางธุรกิจนั้น คู่สัญญาสามารถตกลงกันได้อย่างอิสระในเรื่อง เงื่อนไข การบังคับหลักประกัน ทั้งนี้ ข้อตกลงต้องไม่ขัดต่อ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และ เนื่องจากสัญญาประเภทนี้ถือเป็นหนึ่งในบรรดาสัญญาตามกฎหมายทั่วไป จึงอยู่ภายใต้หลักกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมสัญญาโดยสมบูรณ์

สำหรับผู้ให้หลักประกัน อาจเป็นได้ทั้ง บุคคลธรรมดาและนิติบุคคล ส่วนผู้รับหลักประกันนั้นต้องเป็น สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันการเงิน หรือบุคคลอื่นที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง จุดเด่นสำคัญของสัญญาประเภทนี้ คือ ผู้ให้หลักประกันสามารถนำ ทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันโดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้น ให้แก่ผู้รับประกัน ทำให้ยังคงสามารถใช้ทรัพย์สินนั้นต่อไปได้ตามปกติ รวมถึงมีสิทธิได้รับ ดอกผลหรือประโยชน์ อื่นจากทรัพย์สินนั้น ด้วย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันยังอยู่ในการครอบครองของผู้ให้หลักประกัน ทำให้ สภาพและมูลค่าของทรัพย์สินนั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้รับหลักประกันในการบังคับหลักประกันภายหลัง จึงต้องมีการกำหนด วิธีการบังคับหลักประกันไว้อย่างชัดเจนในสัญญา โดยอาจให้ผู้รับหลักประกันใช้สิทธิบังคับหลักประกันเองตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้ หรือในกรณีที่หลักประกันนั้นเป็นกิจการ อาจต้องใช้วิธีการบังคับผ่าน “ผู้บังคับหลักประกัน” ซึ่งเป็นบุคคลกลางที่ทั้งสองฝ่ายได้แต่งตั้งไว้ตั้งแต่ขณะทำสัญญา

บทบัญญัติเหล่านี้สะท้อนถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งสร้าง ความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการ ใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน ทั้งยังให้ความสำคัญต่อทั้งผู้ให้และผู้รับหลักประกัน ตลอดจนสอดคล้องกับแนวทาง ธุรกิจในโลกยุคใหม่

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด และวิวัฒนาการของหลักประกันหนี้ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

1.2.2 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการนำไม่ยืตันมาเป็นหลักประกัน

1.2.3 เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำไม่ยืตันมาเป็นหลักประกัน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตในการศึกษา คือ ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ รวมถึงหลักประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องจำนอง จำน่า และหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเป็นการศึกษาโดยวิธีค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายที่ปรากฏในรูปแบบข้อมูลสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งศึกษาเฉพาะประเด็นหลักประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องจำนอง จำน่า และหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

2. ผลการวิจัย

2.1 แนวคิดและวิวัฒนาการของหลักประกันหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายไทยที่ว่าด้วยการประกันหนี้ ได้รับการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 หมวดว่าด้วยเอกเทศสัญญา ซึ่งกำหนดรูปแบบของการประกันหนี้ไว้เพียงสองประเภท ได้แก่ การประกันหนี้โดยใช้บุคคลเป็นหลักประกัน คือ กฎหมายลักษณะค้ำประกัน และการประกันหนี้โดยใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน คือ กฎหมายลักษณะจำนอง จำน่า แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันทางธุรกิจเกิดขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาถึงแนวคิดและวิวัฒนาการของหลักประกันหนี้

2.1.1 ความหมายของหลักประกัน

หลักประกัน ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายไว้ว่า “หลักทรัพย์สินเพื่อความมั่นคง ส่งที่ยึดไว้เพื่อความมั่นคง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557)

โดยทั่วไปแล้ว ผู้คนมักเข้าใจว่า "หลักประกัน" หมายถึงเพียงการค้ำประกัน การจำนอง หรือ การจำนำเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติของวงการธุรกิจ แท้จริงแล้ว ความหมายของหลักประกันนั้น กว้างไกลยิ่งกว่านั้นมาก ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่แค่เพียงรูปแบบที่กล่าวมา ความหมายของหลักประกันจึงสามารถจำแนกได้เป็นสองลักษณะ คือ หลักประกันในความหมายแคบ และหลักประกันในความหมายกว้าง ทั้งสอง

แนวความคิดนี้สะท้อนถึงขอบเขตและบทบาทที่หลากหลายของหลักประกันในระบบเศรษฐกิจและการทำธุรกรรมทางการเงินอย่างแท้จริง

จึงอาจสรุปได้ว่า การให้หลักประกันในการชำระหนี้ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจแก่เจ้าหนี้ว่า ตนจะได้รับชำระหนี้อย่างแน่นอน แม้ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด เจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิใช้หลักประกันที่ลูกหนี้ได้มอบไว้มาใช้ในการชำระหนี้แทนได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว เจ้าหนี้ส่วนใหญ่จึงมีความประสงค์ให้มีหลักประกันประกอบการให้สินเชื่อ เพื่อความมั่นใจว่าจะเกิดความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้ ก็ยังสามารถได้รับชำระคืนในส่วนที่พอเพียงจากหลักประกันนั้น

2.1.2 แนวคิดหลักประกันหนี้

การให้สินเชื่อเป็นแหล่งรายได้สำคัญของสถาบันการเงินและผู้ให้กู้ แต่อาจก่อให้เกิดความเสียหายหากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ จนนำไปสู่หนี้เสีย (Non-Performing Loan) ด้วยเหตุนี้ ก่อนการให้สินเชื่อจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้ และเพื่อลดความเสี่ยง ผู้ให้กู้มักกำหนดให้มีหลักประกันการชำระหนี้ประกอบการพิจารณาสินเชื่อ

หลักประกันจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการค้ำประกันความมั่นใจว่าเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ แม้ลูกหนี้ไม่ชำระตามกำหนด ซึ่งในความเป็นจริง แม้กฎหมายให้สิทธิแก่เจ้าหนี้ในการบังคับทรัพย์ของลูกหนี้ แต่หากลูกหนี้หลบหนีหรือไม่มีทรัพย์ เจ้าหนี้อาจได้รับความเสียหาย การมีหลักประกันจึงช่วยให้เจ้าหนี้สามารถนำไปบังคับชำระหนี้ได้หากลูกหนี้ผิดนัด

ยิ่งไปกว่านั้น หากลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายราย และทรัพย์ไม่เพียงพอชำระหนี้ทั้งหมด เจ้าหนี้ที่มีหลักประกันจะมีสิทธิเหนือเจ้าหนี้รายอื่น โดยสามารถได้รับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้สามัญ รูปแบบของหลักประกันจึงมีทั้งการจำนำ จำนอง และการค้ำประกันโดยบุคคลที่เจ้าหนี้เชื่อถือ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกลไกที่สร้างความมั่นใจให้เจ้าหนี้ในการได้รับชำระหนี้คืน

2.1.3 การประกันหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายไทยเกี่ยวกับการประกันหนี้ กำหนดรูปแบบของการประกันหนี้ไว้ 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การประกันหนี้ด้วยบุคคล และการประกันหนี้ด้วยทรัพย์สิน โดยในกรณีของการประกันหนี้ด้วยบุคคล หมายถึง การที่บุคคลภายนอกให้คำมั่นว่าจะชำระหนี้แทนลูกหนี้ หากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ เช่น การค้ำประกัน ส่วนการประกันหนี้ด้วยทรัพย์สินนั้น หมายถึง การที่ลูกหนี้นำทรัพย์สินของตนมาผูกพันไว้กับหนี้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การจำนำ และการ จำนอง (ระวีวรรณ ทวีขันธ์, 2562)

อย่างไรก็ตาม กฎหมายการประกันหนี้ในรูปแบบเดิมนี้อาจมีข้อจำกัดในเชิงปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเศรษฐกิจและการดำเนินธุรกิจมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ ทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจในปัจจุบันหลายประเภท เช่น สินค้าคงคลัง สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิบัตร หรือแม้กระทั่งลูกหนี้การค้า กลับไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ระบบกฎหมายเดิม

ทำให้เกิดความเสี่ยงสูงต่อเจ้าหนี้ และขาดความยืดหยุ่นในการใช้ทรัพย์สินที่ไม่เป็นรูปธรรมในการบริหารความเสี่ยงด้านสินเชื่อ (ชุมพล จันทราทิพย์, 2554)

เพื่อให้กฎหมายสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของโลกเศรษฐกิจสมัยใหม่ และเอื้อต่อการประกอบธุรกิจมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการพัฒนาแนวคิดเรื่อง "หลักประกันทางธุรกิจ" ขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องมือใหม่ทางกฎหมายที่ช่วยให้สามารถนำทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในข่ายของกฎหมายจำนำหรือจำนองมาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย อาทิ สินค้าคงคลัง ผลผลิตทางการเกษตร สิทธิเรียกร้องตามสัญญา หรือแม้แต่สิทธิในบัญชีเงินฝาก โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินเหล่านั้นให้แก่เจ้าหนี้

ทั้งนี้ แนวคิดของหลักประกันสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) หลักประกันในความหมายแคบ คือ มาตรการเยียวยาความเสียหายของเจ้าหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ โดยให้เจ้าหนี้มีสิทธินำหลักประกันมาบังคับชำระหนี้ได้

2) หลักประกันในความหมายกว้าง คือ มาตรการเชิงป้องกัน เพื่อควบคุมและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นก่อนที่ลูกหนี้จะผิดนัด เช่น การกำหนดเงื่อนไขในสัญญาให้มีหลักประกันรองรับตลอดอายุของหนี้ หรือการกำหนดให้มีการติดตามมูลค่าทรัพย์สินประกันอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนากฎหมายหลักประกันทางธุรกิจจึงถือเป็นก้าวสำคัญของระบบกฎหมายไทย ที่ไม่เพียงเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารความเสี่ยงทางการเงินของเจ้าหนี้ แต่ยังเอื้อให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ทรัพย์สินในรูปแบบใหม่มาเพิ่มสภาพคล่อง และเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้นอีกด้วย

2.2 การประกันหนี้ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ.2558

สาระสำคัญของกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ อาจแบ่งออกได้ดังนี้

2.2.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ

สัญญาหลักประกันทางธุรกิจเป็นข้อตกลงที่ทำขึ้นระหว่างสองฝ่าย ได้แก่ ผู้ให้หลักประกัน และ ผู้รับหลักประกัน โดยผู้ให้หลักประกันอาจเป็นได้ทั้งบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ทั้งนี้ ผู้ให้หลักประกันไม่จำเป็นต้องเป็นลูกหนี้โดยตรงเสมอไป แต่สามารถนำทรัพย์สินของตนมาเป็นหลักประกันให้กับหนี้ของบุคคลอื่นได้เช่นกัน ถือเป็นการสนับสนุนความมั่นใจแก่เจ้าหนี้ และเพิ่มความยืดหยุ่นในการใช้ทรัพย์สินเพื่อประกันหนี้ในภาคธุรกิจ (กำชัย จงจักรพันธ์, 2557)

2.2.2 ทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันได้

โดยหลักการทั่วไป อาจกล่าวได้ว่า ทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจทั้งหลายทั้งปวง ย่อมสามารถนำมาเป็นหลักประกันได้ทั้งสิ้น แต่ถ้าจะกล่าวให้เฉพาะเจาะจง ก็จะมีทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันแบ่งแยกได้เป็นประเภทๆ ดังนี้

1) กิจการ ได้แก่ ทรัพย์สินทั้งหลายที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ และสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจนั้น เช่น กิจการโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ ก็อาจนำแผงโซลาร์เซลล์ ที่ดิน อาคาร โรงไฟฟ้า รถยนต์ รถบรรทุก อุปกรณ์สำนักงาน เครื่องจักร เครื่องกำเนิดไฟฟ้า ฯลฯ ที่ใช้ในการประกอบกิจการมาเป็นหลักประกันได้ กิจการทันตแพทย์ ก็อาจนำสิทธิในการเช่าอาคาร เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำฟัน อุปกรณ์และวัสดุต่าง ๆ ในการทำฟัน ฯลฯ มาเป็นหลักประกันได้ กิจการร้านขายอาหารสมุนไพรไทย ก็อาจนำสิทธิในการเช่าที่ดินและอาคารพาณิชย์ที่ใช้ประกอบกิจการมาเป็นหลักประกัน อาจนำโต๊ะ เก้าอี้ อุปกรณ์ตกแต่งร้านรถยนต์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจ ฯลฯ มาเป็นหลักประกันได้

2) สิทธิเรียกร้อง ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ ไม่ว่าจะได้รับชำระหนี้เป็นเงิน หรือได้รับชำระหนี้เป็นทรัพย์สินอย่างอื่น และสิทธิอื่น ๆ แต่ไม่รวมถึงสิทธิที่มีตราสาร เช่น ผู้ประกอบการอาจนำสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้มาเป็นหลักประกันได้ หรือนำสิทธิเรียกร้องเงินฝากในบัญชีเงินฝากมาเป็นหลักประกันก็ได้ หรือนำสิทธิในการเช่ามาเป็นหลักประกันก็ได้

3) สงหาทรัพย์สินที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือสินค้าสำเร็จที่รอการจำหน่าย อุปกรณ์ เครื่องใช้ในการประกอบกิจการทั้งหลาย ฯลฯ สามารถนำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้

4) อสังหาทรัพย์สิน ได้แก่ ที่ดิน อาคารสถานที่ แต่ต้องเป็นกรณีที่ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาทรัพย์สินโดยตรง คือต้องเป็นผู้ประกอบกิจการหมู่บ้านจัดสรร หรือจัดสรรที่ดินเปล่า เป็นต้น

5) ทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า รวมตลอดถึง สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า ฯลฯ

6) ทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทรัพย์สินประเภทนี้ กฎหมายออกแบบเปิดช่องไว้สำหรับอนาคต หากมีทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่กฎหมายยังมิได้บัญญัติครอบคลุมถึงเอาไว้ ก็สามารถกำหนดเพิ่มเติมได้ด้วยกฎกระทรวงต่อไป

2.2.3 ลักษณะที่สำคัญของหลักประกันหนี้ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ

ผู้ให้หลักประกันยังคงมีสิทธิครอบครองและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้ตามปกติ โดยหลักทั่วไป ทรัพย์สินดังกล่าวสามารถนำไปใช้สอย แปรสภาพ แลกเปลี่ยน จำหน่าย โอนสิทธิ หรือแม้กระทั่งนำไปจำหน่ายเพิ่มเติมได้ อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ในการผลิต ผสมเข้ากับทรัพย์สินอื่น หรือใช้จนหมดสิ้นในกรณีที่ทรัพย์สินที่ใช้แล้วหมดไป รวมถึงได้รับดอกผลหรือประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สินนั้น

กล่าวโดยสรุป คือ ผู้ให้หลักประกันยังคงมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพย์สินตามลักษณะของการประกอบธุรกิจตามปกติ ทั้งนี้ ผู้รับหลักประกันย่อมเข้าใจและยินยอมให้ผู้ให้หลักประกันใช้ทรัพย์สินได้เช่นนั้น เพราะเป็นการใช้ที่สอดคล้องกับสภาพและหน้าที่ของทรัพย์สินในการดำเนินธุรกิจนั่นเอง

2.2.4 การบังคับหลักประกัน

กฎหมายว่าด้วยหลักประกันทางธุรกิจได้กำหนดวิธีการบังคับหลักประกันออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ การบังคับหลักประกันที่เป็นทรัพย์สิน และการบังคับหลักประกันที่เป็นกิจการ

ในกรณีของการบังคับหลักประกันที่เป็นทรัพย์สินนั้น กฎหมายกำหนดให้สามารถดำเนินการได้สองแนวทาง คือ

- 1) การจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน เพื่อแปลงเป็นเงินนำไปชำระหนี้
- 2) การปล่อยทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิของผู้รับหลักประกัน ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 36

การดำเนินการบังคับหลักประกันประเภทนี้สามารถกระทำได้ภายใต้สองเงื่อนไข คือ ในกรณีที่ผู้ให้หลักประกันยินยอม และ ในกรณีที่ผู้ให้หลักประกันไม่ยินยอม

เมื่อเกิดเหตุที่ทำให้สามารถบังคับหลักประกันได้ตามที่ระบุไว้ในสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ และผู้รับหลักประกันได้มีหนังสือแจ้งให้ทราบถึงเหตุแห่งการบังคับแล้ว หากผู้ให้หลักประกันหรือบุคคลที่ครอบครองทรัพย์สินนั้น ยินยอมส่งมอบการครอบครอง และมีหนังสือแสดงเจตนาให้ผู้รับหลักประกันสามารถนำทรัพย์สินออกจำหน่ายได้ การบังคับหลักประกันจึงสามารถดำเนินไปอย่างชอบด้วยกฎหมาย

2.2.5 ความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ

ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ มาตรา 80 ได้กำหนดเงื่อนไขที่ทำให้สัญญาหลักประกันทางธุรกิจจะระงับสิ้นไปไว้ 4 กรณี ได้แก่ เมื่อหนี้ที่รับประกันสิ้นสุดลงโดยไม่ใช่เพราะขาดอายุความ, เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงยกเลิกสัญญาเป็นหนังสือ, เมื่อมีการไถ่ถอนทรัพย์สิน หรือเมื่อทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันถูกจำหน่ายหรือหลุดเป็นสิทธิของผู้รับหลักประกัน

นอกจากนี้ แม้หนี้จะขาดอายุความ ผู้รับหลักประกันยังสามารถบังคับหลักประกันได้ แต่ไม่อาจเรียกดอกเบี้ยเกินระยะเวลา 5 ปีตามมาตรา 81/4

เดิมทีการใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันโดยไม่ต้องส่งมอบครอบครองทำได้เฉพาะการจำนองตามมาตรา 703 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งจำกัดเฉพาะอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์บางประเภทที่มีทะเบียน ส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่สามารถใช้ทรัพย์สินอื่นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นหลักประกันได้ตามกฎหมายเดิม

2.3 การใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกัน

ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ซึ่งระบุว่า หลักประกัน ได้แก่ ทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง และในปัจจุบันกระทรวงพาณิชย์ ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดให้ทรัพย์สินอื่นเป็นหลักประกัน พ.ศ. 2561 ลงนามโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2561 และประกาศ

ราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2561 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน 2561 ตามความใน มาตรา 8(6) ของพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรกำหนดให้ไม้ยืนต้นเป็นทรัพย์สิน ที่นำมาใช้เป็นหลักประกันได้ ตามกฎหมายว่าด้วยหลักประกันทางธุรกิจ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการให้ หลักประกันทางธุรกิจมากยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่การประกอบธุรกิจและเศรษฐกิจของประเทศ

ซึ่งกฎกระทรวงดังกล่าว กำหนดให้ไม้ยืนต้นเป็นทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันได้ เพื่อให้ประชาชน สามารถใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักทรัพย์สินประกันการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน อันเป็นนโยบายในการแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจฐานรากของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้เศรษฐกิจในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือที่ดินที่มีสิทธิ์ในการใช้ ประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้กับประเทศ

ไม้ยืนต้นที่ใช้เป็นหลักทรัพย์สินค้ำประกันการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน ประกอบด้วย ไม้ 58 ชนิด ได้แก่ ไม้สัก พะยูง ชิงชัน กระชิก กระพี้เขาควาย สารธร แดง ประดู่ป่า ประดู่บ้าน มะค่าโมง มะค่าแต้ ตะกู ยมหิน ยม หอม นางพญาเสือโคร่ง นนทรี สัตบรรณ ดินเบ็ดทะเล พฤษภ بيب ตะแบกนา เสลา อินทนิลน้ำ ตะแบกเลือด นากบุด ไม้สกุลจําปี แคนา กัลปพฤกษ์ ราชพฤกษ์ สุพรรณิการ์ เหลืองปรียาธร มะหาด มะขามป้อม หว่า จามจุรี พลับพล่า กันเกรา กะหังใบใหญ่ หลุมพอ กฤษณา ไม้หอม เทพทาโร ฝาง ไม้ทุกชนิด ไม้สกุลมะม่วง ไม้ สกุนทุเรียน มะขาม โดยผู้ให้หลักประกัน (ฝ่ายลูกหนี้) ได้แก่ บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล ส่วนผู้รับหลักประกัน ที่เป็นสถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์, บริษัทประกันชีวิต/วินาศภัย และสถาบันการเงินของรัฐ ซึ่ง ประกอบด้วย ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาด กลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย

ทั้งนี้ เงื่อนไขสำคัญในการใช้ไม้ยืนต้นเป็นหลักประกันจะต้องเป็นต้นไม้ที่ปลูกในที่ดินของตนเอง โดย ต้นไม้ต้องมีอายุ 1 ปีขึ้นไป ต้องมีลำต้นตรง ความสูง 2 เมตรขึ้นไป การประเมินมูลค่าต้นไม้ จะต้องมีการประเมิน และสมาชิกธนาคาร อย่างน้อย 3 คน ร่วมประเมิน และมีการวัดขนาดเส้นรอบวงของต้นไม้ที่ความสูง 1.30 เมตร เป็นต้น

2.4 ปัญหาการนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกัน

ปัญหาเกี่ยวกับการนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันนั้น ประเด็นดังกล่าวนี้ เป็นการที่กระทรวงพาณิชย์ ออกกฎกระทรวง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกร SMEs รวมถึงบุคคลที่มีศักยภาพในการ ปลูกไม้ยืนต้น และมีความจำเป็นในการนำไม้ยืนต้นนั้นมาเป็นหลักประกันทางธุรกิจ ซึ่งหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย นั้นมีประเด็นปัญหา ดังนี้

2.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับมูลค่าของหลักประกัน

ปัญหาเกี่ยวกับมูลค่าของหลักประกัน ในกรณีที่น่าดันไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันนั้น จากหลักเกณฑ์ในการนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ไม้ยืนต้นที่จะนำมาเป็นหลักประกันได้นั้น ต้องเป็นไม้ 58 ชนิดตามที่กำหนดไว้ และต้นไม้นั้นต้องมีอายุมากกว่า 1 ปีขึ้นไปและมีขนาดเส้นรอบวงไม่ต่ำกว่า 3 เซนติเมตร วัดที่ความสูง 130 เซนติเมตรจากโคนต้น เพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าไม้ยืนต้นนั้นตั้งตัวได้แล้วและมีโอกาสรอดสูง มีลำต้นตรงสมส่วนอย่างน้อย 2 เมตร รวมทั้ง ในการประเมินมูลค่าของไม้ยืนต้น ธกส. จะเป็นผู้ประเมินมูลค่าต้นไม้ ทั้งนี้ เป็นไปตามคู่มือที่กำหนดไว้

ในการประเมินมูลค่าต้นไม้ ต้นไม้ของหลักประกันในพื้นที่ใกล้เคียงกัน อาจมีการประเมินมูลค่าที่ออกต่างกันไป ทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกร อันอาจนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งกันได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ อาจเกิดจากตัวผู้ประเมินมูลค่าของไม้ยืนต้นนั้น ๆ ที่เกิดความไม่เท่าเทียมหรืออาจเกิดกรณีทุจริตขึ้นได้ เนื่องจากให้อำนาจของผู้ประเมินมูลค่าไม้ยืนต้นมากเกินไป

2.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินราคา

ในการประเมินราคาไม้ยืนต้นที่น่ามาเป็นหลักประกันนั้น จะต้องดำเนินการโดยผู้ประเมินมูลค่าไม้ยืนต้นอย่างน้อย 2 คน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน อีกทั้งเจ้าของไม้ยืนต้นหรือคู่สมรส จะต้องร่วมนำขึ้นสำรวจและประเมินมูลค่าไม้ยืนต้นด้วย

นอกจากนี้ผู้ประเมินมูลค่าไม้ยืนต้นจะต้องมีคุณสมบัติเป็นกรรมการ หรือกรรมการและสมาชิกธนาคารต้นไม้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากที่ประชุมคณะกรรมการธนาคารต้นไม้ และต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ประเมินมูลค่าต้นไม้และได้รับประกาศนียบัตรจาก ธกส. ซึ่งจะเห็นได้ว่า การอบรมหลักสูตรผู้ประเมินมูลค่าต้นไม้ นั้น เป็นหลักสูตรที่ ธกส. จัดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ควรมีการให้ผู้ที่ผ่านการอบรมแล้ว ต้องเข้ารับการอบรมทุก ๆ 5 ปีเป็นต้น

2.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับหลักประกัน

ในกรณีที่มีการนำไม้ยืนต้นมาเป็นหลักประกันแล้ว ต่อมาเมื่อมีการผิנדชำระหนี้ จะต้องมีการบังคับชำระหนี้กับไม้ยืนต้นนั้น ซึ่งในทางปฏิบัติ เมื่อ ธกส. อนุมัติวงเงินสินเชื่อแล้ว จะต้องนำที่ดินแปลงที่ปลูกไม้ยืนต้นนั้นไปจดทะเบียนจำนองที่สำนักงานที่ดิน ในพื้นที่ที่ดินแปลงนั้นตั้งอยู่ และต้องจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจไม้ยืนต้นกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ซึ่งเป็นการจดทะเบียนแยกหน่วยงานตามที่กฎหมายหนด

ในการบังคับคดีกับไม้ยืนต้นนั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้รับหลักประกันนั้นสามารถที่จะดำเนินการบังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกัน ได้อยู่ด้วยกันทั้งหมด 2 วิธี กล่าวคือ ให้ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันหลุดเป็นสิทธิผู้รับหลักประกัน และให้จำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นประกันเพื่อนำมาชำระหนี้

แก่ผู้รับหลักประกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า แตกต่างจากการบังคับคดีของการจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันอาจทำให้มีความคลาดเคลื่อนในการบังคับคดีกับไม่ยืนต้นได้

3. บทสรุป และข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุป

กฎหมายไทยว่าด้วยการประกันหนี้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 หมวดเอกเทศสัญญา ซึ่งแบ่งประเภทหลักประกันหนี้ออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การประกันหนี้โดยบุคคล (การค้ำประกัน) และการประกันหนี้โดยทรัพย์สิน (การจำนองและจำนำ) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับ “หลักประกันทางธุรกิจ” ซึ่งมีความหลากหลายและครอบคลุมมากขึ้น จึงควรศึกษาถึงพัฒนาการของแนวคิดนี้ให้เข้าใจอย่างรอบด้าน

คำว่า “หลักประกัน” ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “หลักทรัพย์สินเพื่อความมั่นคง สิ่งที่ยึดไว้เพื่อความมั่นคง” ซึ่งในทางปฏิบัติ หลักประกันไม่จำกัดแค่การค้ำประกัน จำนอง หรือจำนำเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงแนวทางอื่น ๆ ที่ใช้เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหนี้ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ โดยทั่วไปสามารถแบ่งแนวคิดของหลักประกันออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ “หลักประกันในความหมายแคบ” ที่มุ่งเน้นเฉพาะในรูปแบบที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย และ “หลักประกันในความหมายกว้าง” ที่รวมถึงวิธีการหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งอาจใช้เป็นหลักประกันในการกู้ยืมได้ตามข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา

วัตถุประสงค์หลักของการให้หลักประกันในการชำระหนี้ คือ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้เจ้าหนี้ว่าตนจะได้รับการชำระหนี้ แม้ลูกหนี้จะผิดนัด เจ้าหนี้ก็สามารถนำหลักประกันมาใช้ชำระหนี้แทนได้ ด้วยเหตุนี้เจ้าหนี้จึงมักต้องการหลักประกันประกอบการให้สินเชื่อเพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มความมั่นคงในการทำธุรกรรมทางการเงิน

การประกันหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การประกันหนี้ด้วยบุคคล เช่น การค้ำประกัน ซึ่งบุคคลภายนอกให้คำมั่นว่าจะชำระหนี้แทนลูกหนี้หากผิดนัด และ การประกันหนี้ด้วยทรัพย์สิน เช่น การจำนำและจำนอง ซึ่งลูกหนี้นำทรัพย์สินของตนมาเป็นหลักประกันต่อเจ้าหนี้

แม้ระบบประกันหนี้แบบเดิมจะใช้ได้หลายกรณี แต่ในโลกธุรกิจยุคใหม่กลับพบข้อจำกัด เนื่องจากทรัพย์สินหลายประเภทที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น สินค้าคงคลัง ทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิบัตร หรือสิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้การค้า ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างมีประสิทธิภาพตามกฎหมายเดิม ส่งผลให้เจ้าหนี้เผชิญความเสี่ยงสูง และระบบขาดความยืดหยุ่นในการบริหารความเสี่ยงด้านสินเชื่อ

เพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงนี้ จึงเกิดแนวคิด “หลักประกันทางธุรกิจ” ซึ่งเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่ช่วยให้สามารถนำทรัพย์สินที่ไม่เข้าข่ายตามกฎหมายจำนำหรือจำนอง เช่น สิทธิในบัญชีเงินฝาก ผลผลิตทางการเกษตร หรือสิทธิเรียกร้องตามสัญญา มาใช้เป็นหลักประกันได้โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าหนี้

การพัฒนากฎหมายหลักประกันทางธุรกิจจึงเป็นก้าวสำคัญที่ช่วยให้เจ้าหนี้สามารถบริหารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยใช้ทรัพย์สินที่เคยใช้ไม่ได้ตามกฎหมายเดิมมาเป็นหลักประกันได้อย่างถูกต้องและคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อรองรับความหลากหลายของทรัพย์สินในระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถใช้ทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาเป็นหลักประกันหนี้ได้โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้เจ้าหนี้ อันเป็นการเพิ่มความยืดหยุ่นในการดำเนินธุรกิจและสร้างความมั่นใจแก่เจ้าหนี้

สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้แบ่งออกเป็นหลายประเด็น เริ่มจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในการทำสัญญาหลักประกัน ได้แก่ ผู้ให้หลักประกันและผู้รับหลักประกัน โดยผู้ให้หลักประกันอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล และไม่จำเป็นต้องเป็นลูกหนี้โดยตรงก็สามารถนำทรัพย์สินของตนมาค้ำประกันหนี้ของผู้อื่นได้

ทรัพย์สินที่สามารถนำมาเป็นหลักประกันภายใต้กฎหมายนี้มีหลากหลายประเภท เช่น กิจการทั้งระบบ สิทธิเรียกร้อง เช่น สิทธิในการได้รับชำระหนี้หรือสิทธิในบัญชีเงินฝาก สังหาริมทรัพย์ที่ใช้ในธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ในกรณีให้ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจพัฒนาอสังหาริมทรัพย์โดยตรง ทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนทรัพย์สินประเภทอื่นที่กฎกระทรวงอาจกำหนดในอนาคต

หนึ่งในลักษณะที่โดดเด่นของหลักประกันตามกฎหมายนี้คือ ผู้ให้หลักประกันยังสามารถครอบครองและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นได้ตามปกติ ไม่ว่าจะเป็นการแปรสภาพ ใช้งานหมดสิ้น หรือแม้แต่นำไปจำนองเพิ่มเติมได้ โดยไม่ถือว่าการละเมิดสิทธิของผู้รับหลักประกัน ทั้งนี้เพราะแนวคิดของกฎหมายมุ่งให้การประกอบธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น

ในด้านการบังคับหลักประกัน กฎหมายกำหนดให้สามารถดำเนินการได้เมื่อเกิดเหตุอันสมควร เช่น ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ โดยอาจใช้วิธีการจำหน่ายทรัพย์สินหรือปล่อยหลุดเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ ทั้งนี้ ต้องมีการแจ้งเหตุและได้รับความยินยอมจากผู้ให้หลักประกันก่อน ยกเว้นในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ในสัญญา

ส่วนการสิ้นสุดของสัญญาหลักประกันทางธุรกิจนั้นสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อหนี้สิ้นสุดลง มีการตกลงยกเลิกสัญญา มีการไถ่ถอนทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ แม้หนี้จะขาดอายุความ เจ้าหนี้ยังสามารถบังคับหลักประกันได้ เพียงแต่ไม่สามารถเรียกดอกเบี้ยเกิน 5 ปี

กล่าวโดยสรุป กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจได้เปิดทางให้ธุรกิจใช้ทรัพย์สินหลากหลายรูปแบบเป็นหลักประกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยไม่กระทบต่อการดำเนินธุรกิจปกติ อันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งทุนได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 กระทรวงพาณิชย์ได้ออกกฎกระทรวงเมื่อปี พ.ศ. 2561 เพื่อกำหนดให้ “ไม้อืนตัน” เป็นทรัพย์สินที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกร สามารถนำไม้อืนตันที่ปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือที่ดินที่มีสิทธิครอบครองมาใช้เป็นหลักประกันในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินได้ง่ายขึ้น นโยบายนี้สอดคล้องกับความพยายามของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับฐานราก อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นการปลูกไม้เศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลดีต่อการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว

3.2 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัย เรื่อง ปัญหาการนำไม้อืนตันมาเป็นหลักประกัน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับมูลค่าของหลักประกัน ประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ควรมีการปรับปรุงมูลค่าของไม้อืนตันที่จะนำมาเป็นหลักประกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มวงเงินสินเชื่อให้เกษตรกร

3.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการประเมินราคา ประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้น คุณสมบัติผู้ประเมินนั้น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เป็นผู้จัดอบรม และผู้ประเมินส่วนมากจะเป็นพนักงานของ ธกส. เอง ดังนั้น ควรมีการให้ผู้ผ่านการอบรมและผู้ประเมินมูลค่าไม้อืนตันนั้น เข้ารับการอบรม เพื่อเป็นการทบทวนหลักเกณฑ์ของการประเมินมูลค่าที่อาจมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ในทุก ๆ ปี

3.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับหลักประกัน ประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้น การบังคับคดีกับไม้อืนตันที่นำมาเป็นหลักประกัน ซึ่งไม้อืนตันนั้นมีการจดทะเบียนกับกรมธุรกิจการค้า และกฎหมายได้กำหนดวิธีการบังคับไว้ดีแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ในการบังคับไม้อืนตันนั้นเป็นการบัญญัติแตกต่างจากการบังคับจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น ควรมีการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการบังคับไม้อืนตันที่นำมาเป็นหลักประกัน

4. เอกสารอ้างอิง

- กำชัย จงจักรพันธ์. (2557). *เรื่องน่ารู้ เกี่ยวกับกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ*. ศรีอนันต์การพิมพ์ จำกัด.
- ชุมพล จันทราทิพย์. (2554). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คำประกัน จำนอง จำนำ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ระวีวรรณ ทวีขันธ์. (2562). *ปัญหาหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2557). *พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2557*. ราชบัณฑิตยสถาน.